

Waar knelt het voor de Huismus?

Het verhaal is bekend: ooit was de Huismus veruit de meest algemene broedvogel van Nederland maar eind vorige eeuw zette een afname in van maar liefst 50%. De vertrouwde Huismus belandde op de Rode Lijst.

Hoewel de aantallen tegenwoordig weer toenemen, is het niveau van de populatie uit de jaren tachtig nog lang niet bereikt. Over de oorzaken van de achteruitgang is veel gezegd en geschreven. Daarop voortbordurend ging Sovon, in opdracht van Vogelbescherming Nederland, op zoek naar de belangrijkste knelpunten voor de Huismus – binnen de bebouwde kom en daarbuiten – om zo aanknopingspunten te vinden voor de meest efficiënte beschermingsmaatregelen.

Manier van werken

De knelpunten voor de Huismus zijn ontrafeld met de methode PODICEPS, de afkorting voor *Pathways of Decline in Conservation by Evaluation of Pressures and Stressors*. Een hele mond vol, maar het komt neer op een systematische manier die inzichtelijk maakt welke knelpunten via welke routes (*pathways*) invloed hebben op vogelpopulaties. Zo'n *pathway* loopt van het knelpunt via verschillende stressoren (veranderingen in de omstandigheden) en verschillende impacts (demografische parameters) naar de populatiegroei en -omvang. Neem bijvoorbeeld het knelpunt 'exotische flora' (tuinplanten), wat in het geval van de Huismus via de stressoren 'kwaliteit van voedsel' en 'kwantiteit van voedsel' een impact heeft op de overleving van jongen, en daardoor op de snelheid van de populatiegroei. Op exoten komen namelijk minder insecten af – zowel in hoeveelheid als in diversiteit – waardoor de kwaliteit en kwantiteit van het voedsel voor huismusjongen afneemt.

Alle knelpunten op een rij

Om tot de eerdergenoemde *pathways* te komen, doorloopt de PODICEPS-methode een aantal stappen. In het geval van de Huismus is eerst een literatuurstudie uitgevoerd, om zo een overzicht te creëren van wat tot nu toe wetenschappelijk bekend is over de knelpunten voor deze soort. Hierbij is niet alleen naar Nederlandse artikelen gekeken, maar ook naar onderzoeken uit andere landen. Op basis van deze literatuurstudie is voor elk knelpunt uit de standaardlijst van 123 mogelijke drukfactoren het huidige en toekomstige belang voor de Huismus ingeschat. Dit is gedaan voor zowel de stadse populaties van de Huismus (urbaan) als de populaties op het platteland (ruraal). Dit belang kon variëren van 'niet relevant' tot 'zeer ernstig'. Vervolgens is aan een aantal huismusexperts gevraagd hetzelfde te doen, op basis van hun kennis en praktijkervaring. Tijdens een expertworkshop zijn al deze inschattingen naast elkaar gelegd om zo tot één gerangschikte lijst te komen waar alle betrokkenen zich in konden vinden (tabel 1). Knelpunten die voor zowel de urbane als rurale populatie 'niet relevant' zijn, worden hierin weggelaten.

Veranderingen in habitat

In het geval van de Huismus blijven 31 knelpunten over. We lichten enkel de belangrijkste knelpunten toe, met onderscheid tussen urbane en rurale populaties. De belangrijkste knelpunten voor Nederlandse Huismussen zijn 'versnippering en isolatie' van hun habitat (urbaan en ruraal), 'habitatveranderingen door terreinbeheer'

► Tabel 1. De belangrijkste knelpunten voor Huismussen op volgorde van belang. De knelpunten zijn gescoord voor de urbane populatie, de rurale populatie en de gecombineerde populatie (urbaan en ruraal). 1 = zeer ernstig knelpunt, 2 = voor iets minder ernstig, ..., geen = niet relevant.

Knelpunten broedgebied	Urbain	Ruraal	Gecombineerd
Versnippering en isolatie (connectiviteit)	1	1	1
Habitatveranderingen door terreinbeheer (patroonbeheer en cyclisch beheer)	1		1
Verandering van gebruik van de urbane ruimte	1		1
Verontreiniging bodem & lucht door bestrijdingsmiddelen	2	2	2
Ziekteverwekkers	2	4	2
Verandering neerslagpatronen	3	3	3
Extreme hitte of droogteperioden	3	3	3
Extreme neerslag	3	3	3
Verandering in predatiedruk	4	4	4
(Invasieve) exoten flora	2		4
Industrievestiging en/of havenontwikkeling	5	5	5

(uurbaan) en 'verandering van gebruik van de urbane ruimte'. Huis-
mussen zijn erg honkvast, waardoor verbinding tussen deelpopu-
laties belangrijk is. Als geschikte locaties te ver uit elkaar komen
te liggen, raken populaties geïsoleerd. Met 'habitatveranderingen
door terreinbeheer' bedoelen we bijvoorbeeld het verwijderen van
struikgewas of klimop, waardoor schuilgelegenheid verdwijnt. 'Ver-
andering van gebruik van de urbane ruimte' is in dit geval isolatie van
gebouwen, verstening, inbreiding en het verlies van stedelijk groen,
waardoor er voedsel, nest- en schuilgelegenheid verloren gaan.

Van lijst tot stroomschema

De hierboven besproken gerangschikte lijst vormde, samen met de
ecologische kennis van de betrokkenen, de basis voor het invullen
van de uiteindelijke *pathways*. Zo kwamen we tot meerdere *path-
ways*. Door alle losse stroomschema's over elkaar heen te leggen,
zijn alle *pathways* samengevoegd tot één stroomschema (figuur 1).
Hieruit valt op te maken welke stressoren en impacts de grootste
invloed hebben op de populatiegroei van de Huismus in Nederland.
Hoe dikker en roder de lijn in het samenvattende stroomschema,
hoe vaker een bepaalde stressor of impact voorkomt. Zo blijkt dat
voor de Huismus de meeste knelpunten effect hebben op de over-
leving van jongen, in zowel ruraal als urbaan gebied. Dit wordt
voornamelijk veroorzaakt door een te lage voedselbeschikbaarheid
en -kwaliteit, en vaak ook bereikbaarheid van voedsel. Naast deze
voedselgerelateerde stressoren blijken ook 'eliminatie' (sterfte) en
'gezondheid' van belang.

Beschermingsmaatregelen

Tijdens de expertbijeenkomsten is ook aandacht besteed aan spe-
cifieke maatregelen die genomen zouden kunnen worden tegen de
belangrijkste knelpunten voor de Huismus. Voor veel knelpunten is

de belangrijkste maatregel voorlichting en bewustwording, bij zowel
burgers als de gemeente, groenbeheerders en projectontwikkelaars.
Ook het knelpunt 'ziekteverwekkers' kan het beste weggenomen
worden door voorlichting, bijvoorbeeld over hygiëne van voeder-
plaatsen. Voor de knelpunten die te maken hebben met weers-
effecten gaat dit niet op. Wel is er handelingsperspectief in de
vorm van klimaatbestendige en gevarieerde beplanting. Ook kan
het verwijderen van betegeling helpen bij het vasthouden van water.

Al met al geeft deze analyse een duidelijk overzicht van waar het
knelt voor de Huismus en wat nodig is voor herstel van de Neder-
landse populatie.

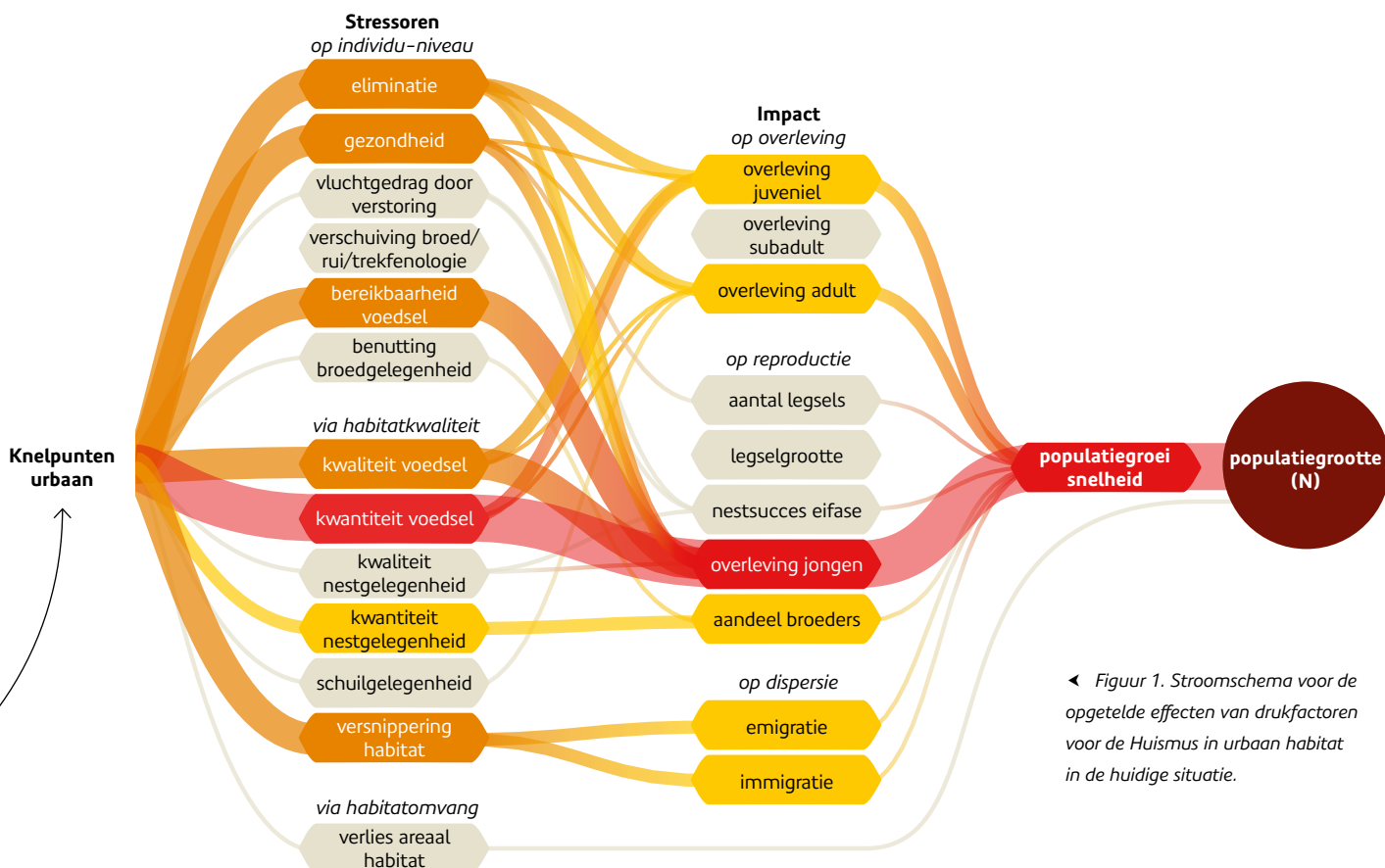
— Roos Reinartz & Maja Roodbergen

VERDER LEZEN

Roodbergen M., Denneman B., Foppen R., Reinartz R. & van de Crom-
menacker J. 2025. PODICEPS ontrafelt knelpunten van kwetsbare soorten.
Vakblad Natuur Bos Landschap 211: 14-1.

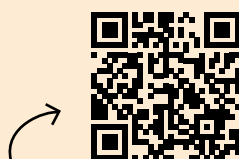
Roodbergen M., Foppen R., Denneman B. & van de Crommenacker J. 2022.
PODICEPS: Pathways of Decline in Conservation by Evaluation of Pressures
and Stressors. Handleiding voor een systematische knelpuntenanalyse van
kwetsbare vogelsoorten. Sovon-rapport 2022/66, CAPS rapport 2022/01.
Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

◀ Figuur 1. Stroomschema voor de opgetelde effecten van drukfactoren voor de Huismus in urbaan habitat in de huidige situatie.

Meer van dit soort artikelen lezen? Word lid van Sovon!

Dit artikel verscheen in Sovon-nieuws. Sovon geeft vier maal per jaar Sovon-nieuws uit. Het blad vormt een belangrijk medium waarmee we onze leden voorzien van onder andere verenigingsnieuws, eerste resultaten uit de projecten en nieuwe publicaties. Leden van Sovon krijgen Sovon-nieuws automatisch thuisgestuurd.

Lees meer over Sovon-nieuws
op sovon.nl/sovon-nieuws

